

Frig başgaby

Category: Kitapcy, Sözler, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 26 января, 2025

Frig başgaby FRIG BAŞGABY



kitapcy.ru

«Feska meniň döwletimi alamatlandyrýar»

Ekrandaky konserwatiw dogmat iki asyr öñ bu sözi üçin modernist Osmanlynyň täzeçillige garşy gidýänleri tarapyndan it alan sanaja dönderiljegini bilenok. Soltan Mahmyt II-ä nämüçin «gäwür patyşa» diýilýänini bir bilýärmikä?

Feskany mukaddesleşdirjek bolup, egnindäki ýewropa penjek-jalbaryny syrtardýandygyndan habary ýok!

Ekranlarda şoňa meňzeş samsyklaç sözler günde gaýtalanyp dur. Hasam erbedi, şular ýaly esassyz gep-gürrünlere gülünmeli welin, gaýtam gyzgyn çekişmeler bolup geçýär...



* * *

Biziň ýurduımızda yslam doly we dogry bilinenok, doly we dogry düşünilenok.

Bir henek bardyr, bilyän bolsaňyz.

Biri gurbanlygyň döreýiș taryhyň gürrüň berýärmış:

«Zürýady bolmadyk Dawut pygamber Hudaýa: «Ýa Rebbim, maňa bir gyzjagaz ber, ony seň ýoluňa gurban edeýin diýip dileg edenmiş. Onuň dilegi kabul bolupdyr. Dawut pygamber gyzynyň adyna Äše dakanmyş. Aý geçip, gün geçip, gökden Ezraýyl bir geçini alyp gelipdir-de «Gyzy goýber, şuny gurban et» diýenmiş».

Özüňiz gowy bilyänsiňiz, Dawut pygamber däl **Ybraýym pygamber**, gyz däl **oglan**, Äše däl **Ysmaýyl**, Ezraýyl däl **Jebraýyl**, geçi däl **goýun**...

«Feska meniň döwletimi alamatlandyrýar» diýyäne, ekran garantgasy feskanyň Osmanla Fasdan (Marokko) gelendini aýtdy... Boş gürlemekden başga zady bilmeýänler ekrana çykarylýar...



FES YERLİ VE MİLLÎ MÍ ?

(Keşke Yunan galip gelseydi)

kitapcy.ru

* * *

Dini bilmeýişleri ýaly Anadoly mifolofiyasyny-da bilenoklar:
Mundan üç müň ýyla golaý wagt öň...
Frigiýanyň patyşasy Midas özünü ýarymhudaý yqlan edende, hudaý
Apollon tarapyndan gulagy eşegiň gulagyna dönderilip
jezalandyrlypdyr. Midas gulagynyň üstünden gülünmesin diýip
kellesine başgap geýdi: «Frig başgaby».
Gyzyl reňke boýalan begres ýüňden dokalan, depeden aşaklygyna
daralýan, silindr şekilli, üstünden sallansyp duran seçenekleri
bolan feskanyň adamzat taryhyna birinji aralaşyşy şular ýaly

boldy... Frig başgabyny anadoluly hudaý Attis we anadoluly zenan urşujylar amazonkalylar hem geýipdir...
Gyzyl başgaplary rimliler, wizantiýalylar, Renessans döwründe italýanlar hem geýdi. ABŞ, Fransiýa, Kuba, Argentina ýaly käbir ýurtlaryň we edara-guramalaryň logosynda azatlygyň we garaşsyzlygyň nyşany hökmünde ulanyldy... Frig başgabyny «Şirinler» multifilminde-de görensiñiz. Ýurdumyz Anadolyny ýeterlik tanamzok.



MAHMUDİ MECİDİ AZİZİ HAMİDİ

Osmanlı tarihi boyunca 4 çeşit fes vardır.
Bunlar II. Mahmud zamanında
gelenek haline gelen Mahmudi Fesi,
Abdülmecit zamanında Mecidi Fesi,
Abdüleziz zamanında Azizi Fesi, II. Abdülhamid
zamanında Hamidi Fesi, ilgi görmüştür.
Hatta Hamidi Fesi, 1876-1923
yılları arası tüm Osmanlı Devlet
memurları tarafından kullanılmıştır.
Günümüzde gördüğümüz fesler
Abdülhamid Han'ın takımı Hamidi Fesleridir.

BİLİYOR MU YDUNUZ ?

kitapcy.ru

* * *

Osmannyn feska bilen tanyşlygyna XVI asyrda alžirli deñizçiler sebäp boldy. Nedimden Şeýh Galyba çenli ýazylan diwanlarda feska Alžirdir deñizçilik bilen baglanyşykly düşunjeler bilen bile agzaldy.

Fesiň döwlet tarapyndan başgap hökmünde kabul edilmegi Mahmyt II-niň döwründe Ýanyçarlar gwardiyasynyň ýatyrylmagyndan soñ

bolup geçdi. Tunisden elli müň feska getirildi. Mahmyt II döwletiň ömrüniň uzamagy üçin tradision osmanly ýasaýyş-durmuş formasynyňam üýtgedilmeginiň gerekdigini pikir edipdir. Munuň netijesinde ol egin-eşik bilen birlikde ýasaýyş-durmuş formalaryna üýtgeşmeler girizdi. Geçirilen reformalaryň kabul edilşini çaltlandyrmak üçin şahyrlara kasydalar, gazallar ýazdyryldy. Feska wagtyň geçmegini bilen meşhurlyga eýe boldy.

Bir zamanların "püsküllü bela"sı.

Fesler, dönemin padişahının ismiyle anılırdı. Mahmudî fes diğerlerine göre daha yüksek, yukarı doğru genişleyen ve bol püsküllü formdaydı. Mezar taşlarının yazısını okuyamasak bile fesin şekline bakarak dönemi tahmin edebiliriz.



kitapcy.ru

Häzir feska «yslamyň simwoly» hasaplansa-da, Osmanylara garşıy urusan greklerden serblere çenli hemmesiniň kellesinde feska bardy! (Gresiýanyň «Ewzones» batalýonlary 1837-nji ýıldan Ikinji jahan urşuna çenli feska geýdi). Tampliyerler («Ybadathanaçy rysarlar») köplenç gyzyl feska geýen ýagdaýda şekillendirildi, başgap 1872-nji ýlda

tampliérler üçin resmi eşige öwrüldi.

«Peter Klawýer» rysarlary gök feska geýipdirler. Umuman şular ýaly.

Soñky ýıllarda ABŞ, Angliáa feskany çilim çekmegin simwoly hökmünde moda öwürdi...

Uzatmaýyn, bir kitaba ýeterlik uzyn gürrüň...

Salymyny bermän hemme zat barada bolýan gödek çekişmeleriň iki esasy sebäbi bar:

– Birinjisi, ruh ýarasy... Özem bu kollektiwleýin trawma bizi bir ýere jemleýän baglary dömdürip, jemgyýetçilik durmuşynyň esasy süňňüni haraplaýar...

– Ikinjisi, jahylyyet... Özem iň howplusy ekran jahyllagy...

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazeti, 06.09.2023 ý. Taryhy makalalar